

Василь Григорович Танаджі,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА ГРУБОГО ПОРУШЕННЯ УГОДИ ПРО ПРАЦЮ (СТ. 173 КК УКРАЇНИ)

Злочин – це акт людського волевиявлення, що виражається у певних вчинках, які формуються соціальним портретом, морально-психологічними рисами і властивостями, а також фізіологічними особливостями особистості. Враховуючи той факт, що злочинність є невід'ємною складовою розвитку людства й існує в будь-якому суспільстві, на будь-якому історичному проміжку часу його розвитку, у суспільстві завжди будуть актуальними питання про те, чому та або інша людина вчиняє протиправні дії й у чому причина такої поведінки [1, с. 79]. Цілеспрямоване вивчення та пізнання особи злочинця дозволяє правильно організувати та здійснювати припинення злочинів і запобігання ним. Пізнання суб'єкта злочинного посягання не повинно обмежуватися лише його кримінально-правовою характеристикою, а й охоплювати інші ознаки особи злочинця, що в цілому дозволяє більш ефективно реалізувати функції та завдання кримінального оправа. Одним із вагомих аргументів на користь такої позиції слугують вимоги КПК України, адже встановлення даних, які характеризують особу обвинуваченого, є одним із елементів предмета доказування (ст. 91 КПК) [2]. До того ж, особа злочинця зумовлює вибір ним конкретних способів, засобів, умов, обстановки вчинення злочину, свідчить про причини обрання ним злочинного діяння тощо. А це, в свою чергу, має важливе значення для індивідуалізації кримінальної відповідальності та обґрунтування можливих пропозицій щодо її подальшої диференціації. Не є виключенням з цього правила проблема дослідження суб'єкта грубого порушення угоди про працю (ст. 173 КК України).

Слід зауважити, що здійснюючи спробу кримінологічного аналізу особи грубого порушення угоди про працю нами було прийнято рішення розширити межі дослідження охопивши дослідженням судову та слідчу практику застосування не лише ст. 173, а також ст. 172 КК України. До такого рішення ми прийшли внаслідок декількох причин. По-перше, глибокому дослідженню особи злочинця грубого порушення угоди про працю перешко-

джає недостатня судова та слідча практика. На сьогоднішній день в Єдиному державному реєстрі судових рішень розміщено близько 40 вироків, постанов або ухвал стосовно ст. 173 КК України. По-друге, ст. 172 КК України є загальною нормою про відповідальність за порушення трудового законодавства, суб'єктом якого виступає особа з ідентичними ознаками, передбаченими ст. 173 КК України, і в Єдиному державному реєстрі судових рішень (<http://www.reyestr.court.gov.ua>) знаходиться понад 500 вироків за вказаними кримінальними провадженнями, що суттєво підвищує репрезентативність напрацьованих висновків. По-третє, враховуючи схожий характер злочинних посягань у сфері трудових відносин, можна стверджувати про незначні відмінності в особливостях об'єктивної сторони двох зазначених злочинних посягань. По-четверте, аналіз різновидів суб'єктів даних злочинів ще раз підтвердив можливість порівняння двох складів злочинів та екстраполяції висновків щодо характеристики особи злочинця, передбаченого ст. 172 КК України на особу злочинця, передбаченого ст. 173 КК України (зокрема, відповідно до аналізу особи грубого порушення угоди про працю керівники підприємств складають 50 % усіх видів суб'єктів злочинного посягання, а фізичні особи-підприємці 43 %, у ст. 172 КК України майже схожі результати – основну масу правопорушників складають фізичні особи-підприємці близько 65 %, а також керівники підприємств та інші державні службовці – 35 %). Таким чином, враховуючи однорідний характер злочинних посягань, передбачених ст. 172, 173 КК України, їх спрямованість на один об'єкт, ідентичність суб'єктів злочинних посягань, наявність більш розгалуженої судової практики за ст. 172 КК України, а також значну кількість спірних рішень стосовно кваліфікації злочинних посягань за вказаними статтями, нами було прийнято рішення щодо узагальнення характеристик особи злочинця за ст. 172, 173 КК України одночасно, що дозволило виробити не тільки більш репрезентативні висновки, але й врахувати індивідуальні особливості окремих злочинних діянь та осіб, що їх вчинили.

Як показав аналіз особи суб'єкта злочинних порушень трудових прав людини, на підставі вивчення матеріалів судової практики, в 73 % випадків грубе порушення законодавства та угод про

працю вчиняється особами чоловічої статі, тоді як жінки вчиняють такі діяння лише в 27 % випадків.

Важливе значення має також вікова характеристика злочинців у сфері трудових відносин. Враховуючи той факт, що більшість осіб, які скоюють зазначені злочини є одруженими (55 % випадків), мають на вихованні неповнолітніх дітей (у 32 % випадків), а також те, що більшість з них займають керівні посади, характерною їх ознакою є вікова зрілість, а саме 30–40 років. Особи, які є молодшими за 30 років, вкрай рідко вчиняють вказані злочини, що пов'язано з тим фактом, що для вчинення цих злочинів необхідно володіти специфічними знаннями, професійним досвідом та займати певну посаду на підприємстві, установі, організації.

Щодо рівня освіти, то за результатами нашого дослідження в 39 % випадків суб'єкт цього злочину має повну вищу освіту, в 2,6 % випадків – професійно-технічну (середньо-спеціальну), в 33 % випадків – повну загальну середню, в 1,8 % випадків – базову вищу освіту, при цьому в 23,6 % не вдалося встановити відомості щодо освіти винної особи. Проте, виходячи з наявної інформації, можна дійти висновку, що особи, які вчиняють злочини передбачені ст. 172, 173 КК, належать до категорії злочинців з високим рівнем освіти.

Стосовно наявності судимості в осіб, які вчинили порушення трудових прав людини, то вона наявна лише в 4, 1 %. Щодо роду занять та соціального статусу винних, то абсолютна більшість з них є працюючими, пенсіонерів лише 2,6 %, одружених 55 %, 29 % неодружені або розлучені, 32 % мають на утриманні неповнолітніх або малолітніх дітей.

Що стосується психологічного портрету особи, яка вчиняє грубе порушення законодавства та угод про працю, то він може бути охарактеризований такими ознаками: 1) високий рівень організаторських можливостей, самоконтролю та витримки; 2) постійно зростаючі матеріальні потреби, що є головним чинником спрямування діяльності та мають прояв у накопиченні грошей та інших матеріальних цінностей; 3) ствердження своєї значущості, домінування над іншими, прагнення лідерства, самовпевненість; 4) орієнтація на вміння пристосовуватися до ситуації, яка склалася; 5) орієнтація в правових нормах, які визначають порядок здійснення

підприємницької діяльності, порядок найму та звільнення працівників; 6) орієнтація у досягненні поставленої мети; 7) наявність розгалужених зв'язків у різних сферах суспільного життя та підприємницької діяльності.

Таким чином, підводячи підсумок розгляду особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене ст. 173 КК України, можна зробити висновок, що вона характеризується високим освітнім та інтелектуальним рівнями, вік таких осіб зазвичай перевищує 30 років, а стать переважно чоловіча. Родом занять осіб, які вчинюють грубе порушення угоди про працю, є керівні посади на підприємствах, установах, організаціях або підприємницька діяльність, як наслідок такі особи мають достатньо високий соціальний статус.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінологія. Академічний курс / за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : Кондор, 2018. 588 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 11.04.2019).

Одержано 15.04.2019

★

УДК 343.9+711.4

Олексій Олексійович Титаренко,

докторант Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК СЕРЕДОВИЩА І ЙОГО КРИМІНОГЕННОСТІ

Створення та підтримання безпечного міського середовища завжди було актуальним у сфері протидії злочинності, а тому повинно бути пріоритетним не тільки в регіональній та державній політиці протидії злочинності, а і у містобудівній політиці держави та виступати частиною стратегії щодо забезпечення сталого розвитку міст.

Підтримання безпеки міського середовища безпосередньо поєднано із забезпечення належної кримінологічної безпеки міста.